

УДК 37.018.5[062.5]:174

А. Москаленко, канд. пед. наук., доц.,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

КРИТЕРІАЛЬНО ЦІННІСНА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УПРАВЛІНЦЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ

У статті розглянуто підходи науковців щодо формування компетентності в умовах навчального закладу, розкрито основні складові соціокультурної компетентності, запропоновано критеріально-ціннісну систему оцінювання соціокультурної компетентності управліня навчальним закладом.

Ключові слова: компетентність, соціокультурна компетентність, управлінець навчальним закладом, оцінювання, критеріально-ціннісна система оцінювання.

Постановка проблеми. З тих часів як зародилося людство на Землі постала проблема як виховувати й чому навчати підростаюче покоління. Та слід визначити, що на кожному історичному етапі розвитку суспільства зазначеній проблемі були властиві свій зміст, форми й методи, визначені й обмежені рівнем розвитку продуктивних сил, поділом праці, структурою шлюбних і сімейних відносин. Метою виховання завжди було й залишається виховання ідеальної людини, котра відповідала б усім вимогам того чи іншого періоду існування суспільства, а вимоги визначаються в залежності від державного устрою, світогляду людей, релігії, моралі, рівня розвитку культури, науки, національних властивостей населення [1].

Національна школа – своєрідна модель суспільства. В її стінах формується завтрашній день. Тут витоки слави, могутності, морального, духовного й інтелектуального капіталу держави. Тут же зароджуються недоліки, прорахунки й майбутні суспільні втрати.

Розуміння феномена життя, яке плинно видозмінюється, швидкий розвиток інноваційних процесів у системі освіти, що мають місце у змісті освіти, технологія навчання, виховання та розвитку, в управлінні й організації навчально-виховного процесу, усвідомлення істини, що рівень знань і вмінь, вихованість дітей певною мірою залежить від рівня кваліфікації педагогічних, у тому числі управлінських кадрів, призводить до необхідності вирішення досить серйозної проблеми – активного пошуку резервів підготовки творчих, ерудованих, мислячих управлінців навчальних закладів, готових розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, які забезпечать не лише виживання, а й прогрес нації.

Сьогодні зростаючій дитині вже важливіше навчитися помічати проблеми, ніж дізнаватися з чиєїсь подачі про їх існування разом із шаблонними порадами щодо їх вирішення; самостійно обирати власний життєвий шлях, ніж отримувати вказівки чужих поглядів і думок, сприймати їх і жити з ними як за нормативною догмою.

Підвищення почуття власної гідності, бажання самоутвердитися, бути незалежним у вчинках сучасних учнів загальноосвітніх навчальних закладів потребують тільки управліня-професіонала, по-справжньому компетентного, який уміє не подавляти закладені природою якості особистості, як учня, так і вчителя, а навпаки надавати їм потрібного забарвлення. Формуванню різних аспектів професійної компетентності ретельно досліджують теоретики і практики, зокрема О. Боднар, Л. Ващенко, К. Гораш, Г. Єльнікова., О. Зайченко, В. Маслов [2; 8; 9].

Традиційна система підготовки управлінців навчальних закладів орієнтується в основному на забезпечення майбутніх управлінців ґрунтовними, енциклопедичними знаннями з науки, яку кожен із них викладати, і власне з управліня навчальним закладом. Формуванню соціокультурної компетентності, як це не парадоксально звучить, у підготовці майбутніх управлінців недостатньо приділяється уваги. Це вже ніяк не може задовольнити потреби сьогодення. Не заперечуючи традиційних підходів, зауважимо, що в контексті підго-

товки управліня навчальним закладом нової генерації для сучасної національної школи набуває особливого значення рівень сформованості в них соціокультурної компетентності.

Мета публікації – розробити критеріально-ціннісну систему оцінювання соціокультурної компетентності управліня навчальним закладом.

Завдання публікації: розглянути підходи науковців щодо формування компетентності в умовах навчального закладу, розкрити основні складові соціокультурної компетентності, запропонувати критеріально-ціннісну систему оцінювання соціокультурної компетентності управліня навчальним закладом.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових праць засвідчує, що проблема соціокультурної компетентності у традиційній педагогіці є інноваційною й актуальною [3; 4; 6]. Так І. Закр'янова наводить п'ять основних складових соціокультурної компетентності, що визначені необхідними для успішної життєдіяльності будь-якого суб'єкту і стали предметом спеціального вивчення в Раді Європи [6, 57-58]:

- політична і соціальна компетентність, яка передбачає здібність брати на себе відповідальність, брати участь у сумісному прийнятті рішень, у функціонуванні та розвитку демократичних інститутів;

- культурна компетентність, яка перешкоджає розповсюдженню атмосфери нетерпіння та сприяє як розумінню різноманітностей, так і готовності жити у згоді з людьми інших культур, мов, релігій;

- комунікативна компетентність, яка визначає комунікативні здібності людини, її уміння спілкуватися з різними людьми, в оточенні яких вона живе та працює, що передбачає не тільки вміння говорити, не тільки правильно висловлюватися як в усній, так і в письмовій формі, але й уміння шукати та знаходити компроміси, поважати чужу думку, подавляти особистісну агресивність;

- компетентність, яка пов'язана з виникненням суспільства інформації, що поєдна не тільки з оволодінням новими технологіями, але й розумінням їх сили, слабкості, зі здібностями критичного ставлення до інформації, що розповсюджується по каналах СМІ, в Інтернеті та рекламі.

Словник іншомовних слів визначає компетентність як "поінформованість, обізнаність, авторитетність" [5, 345]. Ми, в свою чергу, визначаємо соціокультурну компетентність педагога як інтегральну якість особистості, що проявляється в оволодінні вчителями узагальненими професійнозначущими знаннями й уміннями, які відображають методологічну та технологічну сторони навчально-вихованого процесу. Вважаємо більш доцільно, в рамках теми, що розглядаються, соціокультурну компетентність педагога представити наступними складовими – психолого-педагогічна компетентність, методична компетентність, дидактична компетентність, компетентність у вихованні дітей і молоді, компетентність у педагогічному спілкуванні, культурна компетентність, соціальна компетентність, політична компетентність,

компетентність у саморозвитку. Черговість перерахування компетентностей не має різниці, оскільки, на нашу думку, кожна з них однаково вагомі для успішного здійснення навчально-виховного процесу.

Для визначення соціокультурної компетентності, враховуючи доробок В. Іови, Т. Люріної, Л. Петровської, П. Щербаня, П. Підкасистого, М. Порнова, Г. Скока та інших [7; 10; 11; 12; 13], нами пропонується критеріально-ціннісна система, що подана в табл. 1.

Таблиця 1

Критеріально-ціннісна система оцінювання узагальнених професійнозначущих знань і вмінь, які визначають соціокультурну компетентність управлінця навчальним закладом

Складові соціально-культурної компетентності	Критерії	Показники
психолого-педагогічна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> - наявність необхідних психолого-педагогічних знань про загальні закономірності навчання, виховання та розвитку; - уміння визнавати особистість учня як найвищу цінність; - уміння творчо самовиражатися 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння створювати позитивний емоційний настрій на уроці; - уміння регулювати поведінку учнів на уроці; - уміння активізувати пізнавальну діяльність учнів; - уміння встановлювати педагогічно цілевідповідні стосунки з дітьми; - готовність приймати учнів такими, якими вони є; - уміння спокійно сприймати можливі помилки учнів; - уміння терпляче й уважно реагувати на думки, почуття учнів; - уміння відчувати емоційний стан учнів як свій власний; - уміння "бачити" себе очима дітей; - наявність педагогічних здібностей; - прояв педагогічної майстерності; - професійна умілість; - професійний потенціал; - професійне мислення; - педагогічна техніка; - педагогічний такт
дидактична компетентність	<ul style="list-style-type: none"> - уміння створювати навчальний матеріал; - уміння організувати урок; - уміння ефективно використовувати навчальний час; - уміння пояснювати новий матеріал; - уміння організувати зворотній зв'язок; - уміння застосовувати різні форми опитування; - уміння проводити нестандартні уроки 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння розробляти структуру навчального матеріалу, що виявляється найбільш раціональною й економічною з точки зору її застосування та збереження в довготривалій пам'яті учня; - уміння закладати у створювану структуру ущільнення матеріалу, його згортання та розгортання, таким чином звільняти учнів від необхідності тримати в пам'яті великий об'єм фактичного матеріалу; - уміння згрупувати та вибудувати навчальний матеріал так, щоб у нього можна було внести як необхідний елемент засвоєння апарат навчально-пізнавальної діяльності; - уміння правильно дозувати час уроку – визначити кількість часу на опитування, пояснення, самостійну роботу, закріплення, завдання додому; - уміння застосовувати технічні засоби, комп'ютер, наочний матеріал, дидактичний матеріал, карточки, підручник; - уміння не відволікатися на уроці; - уміння не витратити час уроку на правила поведінки учнів; - уміння застосовувати інформаційно-репродуктивний метод подачі матеріалу; - уміння застосовувати метод проблемного викладу матеріалу; - уміння здійснювати зворотній зв'язок у процесі пояснення матеріалу; - уміння здійснювати зворотній зв'язок після вивчення розділу або підтеми; - уміння здійснювати підсумкову перевірку засвоєння матеріалу за темами, за підсумками семестру, навчального року; - уміння організувати індивідуальне опитування; - уміння організувати фронтальне опитування; - уміння організувати комбіноване опитування; - уміння організувати письмове опитування; - уміння здійснювати підготовчу роботу щодо організації такого уроку – давати попередні завдання, пояснювати побудову уроку, роль і завдання кожного учня, готувати наочність; - уміння продумувати хід занять із урахуванням рівня особливостей як класу, так і кожного конкретного учня; - уміння особливу увагу приділяти активізації діяльності всіх учнів (і сильних, і слабких, і "важких") з тим, щоб усі були зацікавлені і включені в тому чи іншому вигляді в активну роботу
компетентність у педагогічному спілкуванні	<ul style="list-style-type: none"> - уміння сприймати та оцінювати один одного у процесі педагогічного спілкування; - уміння обмінюватися інформацією між суб'єктами педагогічного спілкування; - уміння взаємодіяти в сумісній діяльності; - уміння взаємооцінювати 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння ідентифікувати себе у процесі пізнання, розуміння й осмислення особистістю іншої особистості; - уміння встановлювати референтні відносини між учасниками педагогічного спілкування; - уміння володіти рефлексією особистості у процесі педагогічного спілкування; - уміння ясно і чітко висловлювати свої думки при подачі інформації у процесі педагогічного спілкування; - уміння використовувати знакову систему при обміні інформації; - уміння організувати діалогічне педагогічне спілкування; - уміння "бачити" мету та можливості педагогічної взаємодії; - уміння ставити завдання педагогічної взаємодії; - уміння враховувати педагогічні ситуації в ході педагогічної взаємодії; - уміння організувати пізнавальні процеси в сумісній діяльності;

Складові соціально-культурної компетентності	Критерії	Показники
	<p>вати соціально-педагогічні відносини у сумісній діяльності;</p> <ul style="list-style-type: none"> – уміння усвідомлювати позитивне та негативне, справедливе та несправедливе в педагогічному спілкуванні; – уміння виховувати особистісну гідність; – уміння усвідомлювати прекрасне та потворне в педагогічному спілкуванні; – уміння створювати прекрасне у сучасній діяльності; 	<ul style="list-style-type: none"> – уміння структурувати педагогічну взаємодію на основі управління діями її діяльності; – уміння взаємооцінювати результати взаємодії в педагогічному спілкуванні; – уміння прогнозувати наслідки результатів сумісної діяльності; – уміння володіти правилами та нормами моралі у процесі педагогічного спілкування; – уміння передбачати наслідки аморальної поведінки в педагогічному спілкуванні; – уміння взаємооцінювати етичні відносини в педагогічному спілкуванні; – уміння усвідомлювати почуття честі; – уміння виховувати почуття обов'язку; – уміння виховувати почуття відповідальності; – уміння взаємно "бачити" прекрасне й потворне в різних видах літератури та мистецтва; – уміння обмінюватися ідеями судження про прекрасне й потворне в педагогічному спілкуванні; – уміння розробляти естетичні технології педагогічного спілкування; – уміння взаємооцінювати естетичні взаємини педагогічного спілкування;
культурна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> – залученість до духовної культури; – розуміння єдності людства, загальнолюдських цінностей; – наявність загальної та наукової ерудиції; 	<ul style="list-style-type: none"> – обізнаність із духовними та матеріальними цінностями, створеними людством протягом його історії; – уміння сприймати й оцінювати матеріальні та духовні цінності; – уміння жити у злагоді з людьми інших культур, мов, релігій; – усвідомлення своєї приналежності до людства і того факту, що людство єдиний цілісний організм; – високий розвиток внутрішньої потреби в художніх враженнях; – високо розвинутий смак; – знання та розуміння мистецтв; – органічна потреба в художній творчості;
соціальна компетентність	<ul style="list-style-type: none"> – уміння проявляти релігійну віротерпимість; – уміння виявляти політичну культуру; – уміння виявляти екологічну культуру; – уміння виявляти правову культуру; – уміння проявляти національну самосвідомість; – уміння приймати соціально-значущі рішення 	<ul style="list-style-type: none"> – уміння з повагою ставитися до релігійних почуттів учнів і їх батьків; – уміння з повагою ставитися до релігії та священних книг; – уміння не допускати виникнення конфліктних ситуацій, образи чи приниження гідності та почуттів віруючих учнів; – усвідомлення політичної ролі особистості; – поінформованість про форму організації державної влади у країні; – уміння аналізувати цілі та завдання політичних партій, методів і засобів їх досягнення; – уміння передбачити динаміку розвитку політичних подій; – уміння всебічно оцінювати політичну ситуацію та знаходити оптимальні рішення; – уміння правильно оцінювати політичну інформацію; – уміння аргументовано та логічно вести політичну полеміку; – уміння дбайливо ставитися до природних багатств України; – уміння оцінювати стан навколишнього середовища; – уміння приймати відповідальні рішення щодо поліпшення навколишнього середовища; – знання прав і обов'язків громадян України; – дотримання конституції та законодавств України; – знання головних положень загальної декларації про права людини, декларації прав дитини та конвенції про права дитини ООН; – знання основ громадянського, трудового сімейного, кримінального законодавства; – негативне ставлення до проявів беззаконня і правопорушень – усвідомлення громадської відповідальності за здійснені вчинки та правопорушення; – повага до національної та державної символіки України; – дотримання національних традицій і звичаїв; – усвідомлення сутності української національної ідеї; – готовність до захисту суверенітету України; – патріотична діяльність і готовність захищати Україну; – бажання працювати задля розквіту держави; – прояв соціальної активності; – готовність брати на себе відповідальність у прийнятті колективних рішень; – готовність до участі у функціонуванні та розвитку демократичних інститутів; – готовність брати відповідальність за долю своїх учнів
методична компетентність	<ul style="list-style-type: none"> – уміння застосовувати методи педагогічного впливу; – уміння застосовувати методи контролю; 	<ul style="list-style-type: none"> – уміння переконувати; – уміння привчати; – уміння наказувати; – уміння заохочувати; – уміння спостерігати; – уміння здійснювати усне опитування; – уміння здійснювати письмове опитування; – уміння здійснювати графічне опитування;

Складові соціально-культурної компетентності	Критерії	Показники
	<ul style="list-style-type: none"> – уміння застосовувати методи за джерелом знань; – уміння застосовувати методи за характером пізнавальної діяльності; – уміння застосовувати методи за дидактичною метою; – уміння структурувати навчальний матеріал; – уміння інтенсифікувати навчання; – уміння застосовувати способи оптимізації процесу навчання; 	<ul style="list-style-type: none"> – уміння здійснювати практичне опитування; – уміння здійснювати програмове опитування; – уміння застосовувати словесні методи (розповідь, бесіда, пояснення, лекція, робота з книгою); – уміння застосовувати наочні методи (спостереження, ілюстрація, демонстрація наочних посібників і ТЗН); – уміння застосовувати практичні методи (досвід, вправи, завдання, лабораторні роботи, написання творів); – уміння застосовувати пояснювально-ілюстративні методи; – уміння застосовувати репродуктивні методи; – уміння застосовувати проблемні методи; – уміння застосовувати частково-пошукові методи; – уміння застосовувати дослідницькі методи; – уміння застосовувати методи вивчення нового матеріалу; – уміння застосовувати методи закріплення; – уміння застосовувати методи повторення; – уміння застосовувати методи формування вмінь і навичок перевірки знань; – уміння розробляти структуру навчального матеріалу, що виявляється найбільш раціональною й економною з точки зору її засвоєння та збереження в довготривалій пам'яті учня; – уміння закладати у створювану структуру спосіб ущільнення матеріалу, його згортання та розгортання, таким чином звільнити учнів від необхідності тримати в пам'яті великий об'єм фактичного матеріалу; – уміння згрупувати та вибудувати навчальний матеріал так, щоб у нього можна було внести як необхідний елемент засвоєння апарату навчально-пізнавальної діяльності; – уміння підвищувати цілеспрямованість навчання; – уміння посилювати мотивацію навчання; – уміння розширювати інформаційний зміст уроків; – уміння активізувати процес навчання; – уміння вдосконалювати форми навчання; – уміння прискорювати темп навчальних занять; – уміння розвивати навички навчальної праці; – уміння використовувати наочність та аудіовізуальні засоби навчання; – уміння застосовувати комп'ютер; – уміння створювати проблемні ситуації; – уміння використовувати логіко-пізнавальні прийоми: аналіз, синтез, узагальнення, індукцію, дедукцію, аналогію, порівняння; – уміння організовувати самостійні роботи реконструктивного та конструктивного характеру; – уміння творчо підходити до праці; – уміння вивчити особистість учня і колективу з метою, визначення реальних навчальних можливостей; – уміння здійснювати планування та конкретизувати завдання освіти, виховання та розвитку учнів; – уміння конкретизувати завдання навчання та виховання з визначенням у змісті уроку головного, найстійкішого; – уміння обрати найвдалішу структуру уроку; – уміння обрати найраціональніші методи та засоби навчання відповідно до змісту навчального предмету, особливостей класу; – уміння здійснювати диференційний та індивідуальний підхід до учнів, який передбачає оптимальне поєднання фронтальних, групових та індивідуальних форм навчання; – уміння створювати сприятливі навчально-матеріальні, гігієнічні, морально-психологічні та естетичні умови для навчання; – уміння аналізувати результати навчально-виховного процесу і затрат часу учнями та вчителями для досягнення оптимальних навчально-виховних результатів
<p>компетентність у виявленні власних потенційних можливостей і приведенні їх у відповідальність до вимог часу</p>	<ul style="list-style-type: none"> – уміння оцінити особистісні якості; – особистісно-усвідомлена потреба в необхідності свого професійного розвитку; 	<ul style="list-style-type: none"> – уміння оцінити широту свого кругозору та наукової ерудиції; – уміння оцінити рівень власного розвитку загальної культури, духовного багатства й емоційної стійкості; – уміння оцінити рівень володіння педагогічними здібностями (дидактичними, організаторськими, комунікативними, перцептивними, сугестивними, науково-пізнавальними); – уміння оцінити власну поведінку у складних педагогічних ситуаціях; – уміння оцінити свою принциповість; – уміння оцінити свою витривалість і працездатність; – уміння визначити рівень розвитку техніки та логіки мовлення; – уміння оцінювати свою педагогічну працю на основі оцінювання досягнень своїх учнів; – сформованість самосвідомості; – уміння займатися самовихованням;

Складові соціально-культурної компетентності	Критерії	Показники
		<ul style="list-style-type: none"> - уміння здійснювати самоосвіту; - уміння займатися саморозвитком; - уміння самоактуалізуватися у професійній діяльності;
компетентність у вихованні учнів	<ul style="list-style-type: none"> - уміння виховувати учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей; - уміння виховувати учнів з урахуванням суспільного укладу, умов соціального життя; - уміння у вихованні учнів враховувати впливовість на них найближчого оточення (сім'ї); - уміння у вихованні учнів враховувати різні додаткові фактори; 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння враховувати біологічні та психологічні особливості: темперамент, емоційний склад, волю, якість пам'яті, мислення, задатки, нахили, здібності; - уміння враховувати вікові особливості учнів; - уміння враховувати направленість дій, моральне обличчя, світогляд, інтереси учнів; - уміння враховувати запас знань, рівень культури, загальний розвиток, освіту учнів; - уміння враховувати національні особливості учнів; - уміння враховувати віросповідання учнів; - уміння враховувати політичні погляди учнів; - уміння враховувати економічні умови життя учнів; - уміння враховувати вплив світогляду, інтересів, культурних запитів членів сім'ї на дитину; - уміння враховувати вплив життєвої позиції батьків на дитину; - уміння враховувати позитивні та негативні впливи друзів; - уміння враховувати вплив телебачення, театру, комп'ютера, літератури

Зазначені орієнтири можуть бути покладені в основу виокремлення чотирьох рівнів сформованості соціокультурної компетентності в управлінців навчальних закладів. Умовно виділений чотирьом рівням надаватимуться якісні характеристики.

Високий – творчий рівень. Управлінці навчальних закладів досконало володіють усіма складовими соціокультурної компетентності.

Достатній – репродуктивно-творчий рівень. Учителі володіють необхідними складовими соціокультурної компетентності. Вони в більшості ситуацій добре виявляють знання, вміння соціокультурної компетентності, хоча відчують певні труднощі у взаємопрогнозованні наслідків їх спільної діяльності з суб'єктами взаємодії.

Середній – репродуктивний рівень. Управлінці навчальних закладів частково володіють складовими соціокультурної компетентності. Вони здебільшого діють за аналогією, шаблоном, копіюють звичний спосіб прояву складових соціокультурної компетентності, відчують дефіцит у прогнозуванні реакції з боку учнів, підлеглих, нерішучість, труднощі в означеній діяльності.

Низький – інтуїтивний рівень. В управлінців навчальних закладів складові соціокультурної компетентності сформовані недостатньо. У них виявляються лише деякі вміння, частіше базуються на життєвому досвіді. Вони часто діють інтуїтивно. Пошук шляхів розв'язання тієї чи іншої ситуації здебільшого здійснюється методом випробувань і помилок, їм бракує самостійності у прийнятті рішення.

Спостерігаючи за діяльністю управлінців навчальних закладів у реальному педагогічному процесі виявляється, що в них неоднаково проявляються, з огляду на параметри інтенсивності та систематичності, всі складові соціокультурної компетентності.

Оцінку інтенсивності та систематичності кожної ознаки вияву складових соціокультурної компетентності доцільно відслідковувати за допомогою такої шкали:

бал "5" віддзеркалює ситуацію, коли ознака виявляється дуже яскраво, постійно;

бал "4" – ознака виявляється достатньо в більшості ситуацій;

бал "3" – ознака виявляється з помітним дефіцитом;

бал "2" – ознака виявляється слабо, випадково; частіше не виявляється, ніж виявляється.

Якісний і кількісний аналіз виявлення рівня сформованості соціокультурної компетентності в управлінців

навчальних закладів дасть підстави спрямувати навчальний процес з урахуванням реального рівня сформованості соціокультурної компетентності кожного майбутнього управлінця навчальним закладом.

Висновки. Отже, розроблена критеріально-ціннісна система оцінювання соціокультурної компетентності управлінця навчальним закладом включає психолого-педагогічна компетентність (наявність необхідних психолого-педагогічних знань про загальні закономірності навчання, виховання та розвитку; уміння визнавати особистість учня як найвищу цінність; уміння творчо самовиражатися); дидактична компетентність (уміння створювати навчальний матеріал; уміння організувати урок; уміння ефективно використовувати навчальний час; уміння пояснювати новий матеріал; уміння організувати зворотній зв'язок; уміння застосовувати різні форми опитування; уміння проводити нестандартні уроки); компетентність у педагогічному спілкуванні (уміння сприймати та оцінювати один одного у процесі педагогічного спілкування; уміння обмінюватися інформацією між суб'єктами педагогічного спілкування; уміння взаємодіяти в сумісній діяльності; уміння взаємооцінювати соціально-педагогічні відносини у сумісній діяльності; уміння усвідомлювати позитивне та негативне, справедливе та несправедливе в педагогічному спілкуванні; уміння виховувати особистісну гідність; уміння усвідомлювати прекрасне та потворне в педагогічному спілкуванні; уміння створювати прекрасне у сумісній діяльності;), культурна компетентність (залученість до духовної культури; розуміння єдності людства, загальнолюдських цінностей; наявність загальної та наукової ерудиції); соціальна компетентність (уміння проявляти релігійну віротерпимість; уміння виявляти політичну культуру; уміння виявляти екологічну культуру; уміння виявляти правову культуру; уміння проявляти національну самосвідомість; уміння приймати соціально-значущі рішення); методична компетентність (уміння застосовувати методи педагогічного впливу; уміння застосовувати методи контролю; уміння застосовувати методи за джерелом знань; уміння застосовувати методи за характером пізнавальної діяльності; уміння застосовувати методи за дидактичною метою; уміння структурувати навчальний матеріал; уміння інтенсифікувати навчання; уміння застосовувати способи оптимізації процесу навчання;), компетентність у виявленні власних потенційних можливостей і приведенні їх у від-

повідальність до вимог часу (уміння оцінити особистісні якості; особистісно-усвідомлена потреба в необхідності свого професійного розвитку), компетентність у вихованні учнів (уміння виховувати учнів з урахуванням їх індивідуальних особливостей; уміння виховувати учнів з урахуванням суспільного укладу, умов соціального життя; уміння у вихованні учнів враховувати впливовість на них найближчого оточення (сім'ї); уміння у вихованні учнів враховувати різні додаткові фактори).

Перспективні напрями дослідження. До перспективних напрямів дослідження зазначеної проблеми можна віднести: історико-порівняльний аналіз вимог до соціокультурної компетентності управлінців різних сфер діяльності; здійснення порівняльно-педагогічного аналізу зарубіжного досвіду щодо формування зазначеної компетентності в умовах неперервної освіти.

Список використаних джерел

1. Ващенко Г. Виховний ідеал. – Полтава: Ред газ "Полтавський вісник", 1994. – 191 с.
2. Долженко О. Социокультурные предпосылки становления новой парадигмы высшего образования / О. Долженко // Alma mater: Вестник высшей школы. – М., 2000. – № 10. – С. 24-52.
3. Долженко О. Социокультурные проблемы становления и развития высшего образования / О. Долженко // Alma mater: Вестник высшей школы. – М., 1996. – № 1. – С. 21-27.
4. Словник іншомовних слів / За ред. О. С. Мельничука. – К.: Головна редакція Української Радянської Енциклопедії. – 1977. – 776 с.
5. Закиряннова И. Социокультурная компетентность как педагогическая проблема // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методи навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // 36. наук. пр. У 2-х част. – Ч-2./ Редкол.: І. А. Зязюн (голова) та ін. – Київ –Вінниця: ДОВ Вінниця, 2002. – 531 с.
6. Іова В. Ю., Люріна Т. І. Формування громадської культури особистості: Навч. метод. посібник. – Кам'янець-Подільський: Абетка, 2002. – 172 с.

7. Петровская Л. А. Компетентность в общении. Социально-психологический тренинг. – М.: Изд-во МГУ, 1989. – 216 с.
8. Щербань П. М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посіб. – К.: Вища школа., 2002. – 215 с.
9. Пидкасистый П. И., Порнов М. Л. Искусство преподавания. Второе издание. Первая книга учителя. – М.: Педагогическое общество России, 1999. – 212 с.
10. Скок Г. Б. Как проанализировать собственную педагогическую деятельность: Учеб. Пособие для преподавателей / Отв. ред. Ю. А. Кудрявцев. – М.: Педагогическое общество России, 2000. – 102 с.

References

1. Vashchenko H. Vykhovnyy ideal. – Poltava: Red haz "Poltavs'kyy visnyk", 1994. – 191 s
2. Dolzhenko O. Sotsyokulturnye predposylky stanovleniya novoy paradyhmy vyssheho obrazovaniya / O. Dolzhenko // Alma mater: Vestnyk vysshey shkoly. – M., 2000. – № 10. – S. 24-52.
3. Dolzhenko O. Sotsyokulturnye problemy stanovleniya y razvytyya vyssheho obrazovaniya / O. Dolzhenko // Alma mater: Vestnyk vysshey shkoly. – M., 1996. – № 1. – S. 21-27
4. Slovyk inshomovnykh sliv / Za red. O. S. Melnychuka. – K.: Holovna redaktsiya Ukrayinskoyi Radyanskoyi Entsyklopediyi. – 1977. – 776 s.
5. Zakyryanova Y. Sotsyokulturnaya kompetentnost kak pedahohyehskaya problema // Suchasni informatsiyni tekhnolohiyi ta innovatsiyni metodyky navchannya u pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiya, teoriya, dosvid, probelmy // Zb. nauk. pr. U 2-kh chast. – CH-2./ Redkol.: I. A. Zyazyun (holova) ta in. – Kyiv –Vinnytsya: DOV Vinnytsya, 2002. – 531 s
6. Iova V. YU., Lyurina T. I. Formuvannya hromadskoyi kultury osobystosti: Navch. metod. posibnyk. – Kamyanets'-Podilskyy: Abetka, 2002. – 172 s.
7. Petrovskaya L. A. Kompetentnost v obshcheniy. Sotsyalno-psykholohyehskyy trenynh. – M.: Yzd-vo MГУ, 1989. – 216 s.
8. Shcherban P. M. Prykladna pedahohika: Navch.-metod. posib. – K.: Vyshcha shkola., 2002. – 215 s.
9. Pydkasystyy P. Y., Pornov M. L. Yskusstvo prepodavaniya. Vtoroe yzdanye. Pervaya knyha uchytelya. – M.: Pedahohyehskoe obshchestvo Rossyy, 1999. – 212 s.
10. Skok H. B. Kak proanalizyrovat sobstvennyuyu pedahohyehskuyu deyatelnost: Ucheb. Posobyе dlya prepodavateley / Otv. red. YU. A. Kudryavtsev. – M.: Pedahohyehskoe obshchestvo Rossyy, 2000. – 102 s

Надійшла до редакції 10.06.15

A. Moskalenko, Ph. D., Associate Professor
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

CRITERION-VALUE SYSTEM OF ASSESSMENT OF SOCIO-CULTURAL COMPETENCE OF A MANAGER OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION

The article describes the approaches of the scientists on the formation of competence in terms of the institution, disclosed the main components of the socio-cultural competence: psychological and pedagogical competence, didactic competence, competence in pedagogical communication, cultural competence, social competence, methodological competence, competence in identifying their own potential and bringing them the responsibility of the requirements of the time, expertise in the education of pupils (students); suggested criterion-value system of evaluation of socio-cultural competence manager institution, criteria and indicators which form the basis of allocation of the four levels (high, sufficient, medium, low) in the formation of socio-cultural competence of managers navchalnyh institutions. Conditional highlighting four levels provided qualitative characteristics. suggested criterion-value system of evaluation of socio-cultural competence manager institution, criteria and indicators which form the basis of allocation of the four levels (high, sufficient, medium, low) in the formation of socio-cultural competence of managers navchalnyh institutions. Conditional highlighting four levels provided qualitative characteristics.

Keywords: competence, socio-cultural competence, a manager of the educational institution, Criterion-value system of assessment.

A. Москаленко, канд. пед. наук, доц.
Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

КРИТЕРИАЛЬНО ЦЕННОСТНАЯ СИСТЕМА ОЦЕНЕНИЯ СОЦИОКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УПРАВЛЕНЦА УЧЕБНЫМ ЗАВЕДЕНИЕМ

В статье рассмотрены подходы ученых по формированию компетентности в условиях учебного заведения, раскрыты основные составляющие социокультурной компетентности, предложено критериально-ценностную систему оценивания социокультурной компетентности управленца учебным заведением.

Ключевые слова: компетентность, социокультурная компетентность, управленец учебным заведением, оценки, критериально-ценностная система оценивания.

Відомості про автора

Москаленко Алла Миколаївна – Україна, м. Київ, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, заступник декана факультету психології з навчальної роботи Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Контактна інформація: +38044 553 98 14

Москаленко Алла Николаевна – Украина, г. Киев, кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры педагогики, заместитель декана факультета психологии по учебной работе Киевского национального университета имени Тараса Шевченко

Контактная информация: +38044 553 98 14

Moskalenko Alla Mykolayivna – Ukraine, Kyiv, Ph. D., Associate Professor, Associate Professor of Pedagogics Chair, Deputy Dean of Psychology Department of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Contact information: +38044 553 98 14